

تبیین اثرگذاری شاخص‌های شهر خلاق بر توسعه پایدار (مطالعه موردی شهر اصفهان)

محمدرضا علیزاده (کارشناسی ارشد برنامه ریزی توریسم، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران)

politic.alizadeh@gmail.com

حیدر لطفی (دانشیار جغرافیای سیاسی و گردشگری، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران، نویسنده مسئول)

heidare.lotfi@gmail.com

عزت‌اله عزتی (دانشیار جغرافیای سیاسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران)

ezzatezzati78@gmail.com

چکیده

شهرها همیشه مراکز ابداع، نوآوری و خلاقیت هستند. ریچارد فلوراید معتقد است شهرها ظرف بروز خلاقیت هستند که همیشه چرخ‌های حرکت، تمرکز و هدایت انرژی خلاق بشر بوده‌اند. کیفیت زندگی در شهر، به‌طور مستقیم متأثر از نوع نگاه به مسائل شهری است. خلاقیت شهری به‌عنوان یک رویکرد راهبردی می‌تواند کیفیت زیستن در شهر را تحت تأثیر فراوان قرار دهد. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر عضویت در شبکه شهرهای خلاق یونسکو و تأثیر آن بر توسعه شهری پایدار در ایران با مطالعه موردی شهر اصفهان صورت گرفته است. تحقیق حاضر به‌صورت پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته با حجم نمونه ۳۸۴ نفر در بین شهروندان شهر اصفهان در سال ۱۳۹۷ به‌صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده انجام شده است. در این پژوهش ابزار به‌کاررفته شامل پرسشنامه محقق ساخته شهر خلاق با سه مؤلفه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و توسعه شهری پایدار با سه مؤلفه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از SPSS استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که عضویت در شبکه شهرهای خلاق بر توسعه شهری پایدار در اصفهان مؤثر بوده است. به‌میزانی که مؤلفه‌های اجتماعی و اقتصادی شهر خلاق تغییر یابند، توسعه شهری پایدار در اصفهان نیز به همان میزان تغییر می‌کند. همچنین یافته‌ها نشان داد که مؤلفه اقتصادی شهر خلاق در اصفهان، از اهمیت بیشتری در بین سایر مؤلفه‌های شهر خلاق در خصوص اثرگذاری بر توسعه شهری پایدار در اصفهان برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: شهر خلاق، توسعه پایدار، شهر اصفهان.

۱. مقدمه

شهر خلاق مکانی برای رشد و نمود خلاقیت است. شهر خلاق منزلی برای خلاقیت هنری، نوآوری های علمی و فناوری و صدای فرهنگ‌های رو به رشد است. شهری که همه پتانسیل‌های خلاق خود را جامعه عمل می‌پوشاند و پرچم‌دار فعالیت‌های فرهنگی و توسعه‌ای است. شهر خلاق یک شهر نیرومند از لحاظ یادگیری فرهنگی و بین فرهنگی است. در این شهر، هر شهروند به استفاده از ظرفیت‌های علمی، فنی، هنری و فرهنگی خود، اطمینان خاطر دارد (Ebrahimi, 2008: 26). عناصر کلیدی که برای به وجود آمدن مناطق و شهر خلاق مطرح‌اند، عبارت‌اند از: شبکه‌ای از تولیدکنندگان منطقه‌ای و بازار نیروی کار محلی، یعنی تکنسین‌ها و کارگران خلاق که در یک منطقه استقرار دارند و می‌توانند در شکل‌گیری توسعه خلاقیت در شهر و منطقه اثرگذار باشند. مباحث مطرح در این زمینه مربوط به مناطق کلان‌شهری و شهرهای بزرگ است که در آنها خلاقیت می‌تواند به‌عنوان یک صنعت تأثیر خود را بر شکل‌گیری شهر خلاق به نمایش بگذارد (mustruod, 2000). مع‌الوصف، شهر خلاق از جمله مباحث جدید در حوزه مطالعات شهری است که در رسیدن به توسعه پایدار همواره مورد تأکید قرار گرفته است. شهرهای خلاق به‌عنوان رویکردی جدید به توسعه که از اواسط دهه ۱۹۹۰ به‌طور جدی مطرح گردیدند، مراکزی هستند که ویژگی‌های منحصر به فردی را در خود جای داده‌اند و محیطی جذاب برای فعالیت و زندگی افراد متخصص، هنرمند، پژوهشگر و در یک کلام افراد خلاق فراهم می‌سازند (mustruod, 2000: 26).

باین وجود، مطالعات و تحقیقاتی که عموماً با موضوعات شهرهای خلاق و توسعه پایدار متشکر شده‌اند، یا از ارتباط میان شهرهای خلاق و توسعه پایدار غفلت ورزیده‌اند و یا اینکه بیشتر رابطه یک‌سویه و تک‌بعدی موضوع را مد نظر قرار داده‌اند. به‌عنوان مثال، در غالب تحقیقات، به جنبه اقتصادی و فرهنگی شهرهای خلاق و تأثیر آن بر جنبه‌های اقتصادی اجتماعی توسعه پایدار پرداخته شده و از توجه به سایر ابعاد موضوع، نظیر جنبه زیست‌محیطی که از قضا با گسترش فزاینده شهرهای خلاق به‌طور روزافزونی حائز اهمیت شده است، غفلت نموده‌اند. به‌عبارت دیگر، فقدان نگاه کل‌گرایانه^۱ و ایجاد رابطه ارگانیک میان شهر خلاق و توسعه پایدار از یک‌سو و عدم توجه به درهم‌تنیدگی مجموعه ابعاد آنها از دیگر سوی، عموماً تحقیقات مزبور را دچار نقصان کرده است. باین حال، در اینجا تنها به برخی از این تحقیقات اشاره می‌شود و در پایان به مقایسه نتایج این پژوهش با تحقیقات فوق اشاره خواهد شد.

عطافر و آقاسی در پژوهشی به طراحی و ارائه مدل سنجش توسعه فرهنگی شهری بر اساس رویکردهای تفکر هوشمند و ظرفیت‌سازی فرهنگی در شهر اصفهان پرداخته‌اند. در این مقاله، ایشان ضمن تبیین نظریه‌ها و رویکردهای مختلف توسعه فرهنگی، توسعه فرهنگی شهری را به تفصیل بررسی کرده و نهایتاً مدل بومی بر اساس آمیخته دو رویکرد تفکر هوشمند و ظرفیت‌سازی فرهنگی برای توسعه فرهنگی شهری ارائه می‌دهد (Atafar & Aghasi, 2012). خوراسگانی و همکاران در پژوهشی با عنوان «نقش تنوع اجتماعی در ایجاد شهرهای خلاق و نوآور» به بحث و بررسی در شهر اصفهان می‌پردازند. در این تحقیق نتیجه حاصل شده نشان می‌دهد شهر اصفهان از شهرهای مهاجرپذیر ایران به شمار می‌آید و پتانسیل خلاقیت و نوآوری را در خود دارد (khoorasgani & others, 2009). کالانتري و همکاران در سال ۱۳۹۱ موضوع فضای جمعی و شهر خلاق را مطرح کردند. آنها در پژوهش خود با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و بررسی متون، به بررسی مزایای فضاهای عمومی همچون سرزندگی، تنوع، هویت، جذابیت، ارزش اقتصادی، مشارکت و نقش آنها در شکل‌گیری شهر خلاق پرداخته‌اند (Kalantari & others, 2012).

خان سفید در سال ۱۳۹۱ به بررسی شهر ملبورن با عنوان مدیریت شهری و شهر خلاق، پرداخته است. از نظر او، اهداف هشت‌گانه مدیریت شهری در این شهر شامل شهر برای مردم، شهر خلاق، برخورداری اقتصادی، شهر دانش، شهر اکولوژیک، شهر متصل، شهر پیش‌رو و استفاده بهینه از منابع، است. ایشان در مقاله خود ضمن معرفی هر یک از محورهای دارای اولویت در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با شهر ملبورن، اهداف عملیاتی و شاخص‌های مرتبط با هر محور را مورد بررسی قرار داده است (Khansefid, 2012). قربانی و همکاران در سال ۱۳۹۲ شهرهای خلاق را با رویکردی فرهنگی در توسعه شهری مورد بررسی قرار دادند؛ بنا بر دیدگاه ایشان شهر باید بتواند محیطی جذاب برای جذب و پرورش استعدادها، نوآوری‌ها و ایده‌ها باشد و بتواند از ایده و خلاقیت افراد، چه افراد خاص و ویژه و چه افراد عادی در جهت حل مسائل اساسی و نیز در جهت پایه‌ریزی رشد و توسعه‌ای خلاق بهره‌گیرد (Ghorbani & others, 2013).

عصارزاده در سال ۱۳۹۲ در پژوهش خود، درصدد شناسایی و ارزیابی عناصر کلیدی شهر خلاق در پهنه فرهنگی برای تهران است. این پژوهش بیشتر حول محور مسائل فرهنگی و میزان تنوع اجتماعی و سبک زندگی ایجادشده در سطح شهر تهران، به تفکیک مناطق و همچنین بهره‌مندی از امکانات محیطی برای هر یک از مناطق شهری پرداخته است (Asaarzadeh, 2013). رهگذر در سال ۱۳۹۲ یکی از راه‌های

بروز و ظهور خلاقیت را ارتباط با افراد خلاق می‌داند. در این پژوهش دانشگاه تهران به‌عنوان اولین دانشگاه ایرانی، همواره بستر رویدادهای فرهنگی، اجتماعی و تاریخی بوده است. از طرفی حضور نخبگان و افراد مستعد و خلاق، با قومیت‌ها و فرهنگ‌های گوناگون از سراسر کشور، ویژگی خاصی را مورد توجه قرار داده است به‌طوری‌که این محدوده به مرکز کتاب‌فروشی‌ها و انتشارات معتبر و همچنین فضاهای سبز ایجادشده در اطراف آن تبدیل شده است (Rahgozar, 2013).

سجادیان در سال ۱۳۹۲ به موضوع دانشگاه موج چهارم، تعاملات رشته‌ای و شهرهای خلاق پرداخته است. در این پژوهش، سجادیان، به سبب اهمیت موضوع با روشی تحلیلی-کاربردی مبتنی بر استفاده از مدل دلفی در کنار مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و اینترنتی به هدف واکاوی راهبرد بهینه در کشور در ارتباط با تعاملات اصفهان‌های دانشگاه موج چهارم و ارتباط آن با شهرهای خلاق فردای کشور به تحقیق پرداخته است (Sajjadiyan, 2013).

موسوی در سال ۱۳۹۲ طی پژوهشی با عنوان «رتبه‌بندی محلات شهر سردشت از نظر حرکت به‌سوی خلاقیت با تأکید بر تحقق خلاقیت در محلات شهر سردشت»، حرکت به سمت ایجاد و تحقق شهر خلاق را به دلایل جایگاه شهر به‌عنوان محل شکل‌گیری بسترهای جامعه دانایی و محور بودن شهرها در توسعه اقتصادی بسیار ضروری و مهم دانسته است (Moosavi, 2013).

ضرابی و همکاران در سال ۱۳۹۳ به مقایسه تطبیقی بین شاخص‌های توسعه پایدار شهری و معیارهای ایجاد شهر خلاق، در شهرهای استان یزد پرداختند. آنها در پژوهش خود، شهر خلاق را به‌عنوان یک مکان با شکوفایی قوی هنر و فرهنگ، خلاقیت و نوآوری با سناریوی چهارگانه سرمایه انسانی خلاق، کیفیت زندگی، زمینه‌های نوآوری و سرمایه اجتماعی در جهت به‌کارگیری شاخص‌های توسعه پایدار معرفی کرده‌اند (Zarrabi & others, 2014).

مختاری ملک‌آبادی و همکاران در سال ۱۳۹۳ به سطح‌بندی مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای پرداخته‌اند. آنها شهرهای خلاق را مکانی جذاب برای کار کردن و زندگی شهروندان خود به‌خصوص برای نسل جوان، مکانی جذاب برای گردشگران صنعت توریسم (توانمند در شکوفایی بخش‌های مختلف اقتصادی نوظهور خوشه‌ها و مراکز تحقیقاتی به‌ویژه در زمینه فناوری برتر) می‌دانند (Mokhtari & others, 2014). کانونی و حیدری در سال ۱۳۹۳ موضوع مدیریت شهری پایدار با رویکرد شهر خلاق را مورد تحقیق قرار داده‌اند. آنها در پژوهش

خود بر اساس روش تحلیلی توصیفی به توصیف شهر خلاق و مدیریت شهری و بررسی مدیریت شهری و مدیریت شهری پایدار و نقش آنها در ایجاد شهرهای خلاق پرداخته‌اند (Kanooni & Heydari, 2014). عسگری در سال ۱۳۹۳ به بررسی شاخص‌های شهر خلاق که محدود بر آمارهای نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ است، پرداخته که دو کلان‌شهر تهران و اصفهان را به صورت کلی و محدود در نظر گرفته است. در این مقاله، بررسی شاخص‌های موجود در شهر خلاق با توجه به استخراج شاخص‌ها و آمارها از منبع نفوس و مسکن محدود است و همچنین به مقایسه دو شهر تهران و اصفهان به طور کلی پرداخته است و بررسی مناطق بخش‌بندی شده از سوی شهرداری‌ها را مورد توجه قرار نداده است (Asgari, 2014). خطیری در سال ۱۳۹۳ به الگوی ارزیابی پهنه‌های جغرافیایی جهت تبدیل شدن به منطقه ویژه علم و فناوری (مورد مطالعه منطقه ۶ تهران) پرداخته است. بدین شکل که در شکل‌گیری مناطق دانش‌بنیان، یکی از رویکردهای ممکن تبدیل پهنه‌های جغرافیایی به مناطق ویژه علم و فناوری است. بر این اساس با توجه به اینکه شهر تهران سهم به‌سزایی از ظرفیت‌های علم و فناوری کشور را داشته و از میان مناطق ۲۲ گانه آن، منطقه ۶ از ظرفیت‌های بالایی در این زمینه برخوردار است، شناسایی و ارزیابی توانایی‌های این منطقه و تحلیل امکان‌پذیری تبدیل شدن به منطقه ویژه علم و فناوری دلیل اصلی این پژوهش بوده است (Khatiri, 2014).

ملکی و همکاران در سال ۱۳۹۴ طی پژوهشی با عنوان «اولویت‌بندی شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل تحلیل شبکه» ضمن اشاره به اهمیت و ضرورت شهر در پرورش خلاقیت این‌گونه بیان می‌دارند؛ شهر باید بتواند محیطی جذاب برای جذب و پرورش استعدادها، نوآوری‌ها و ایده‌ها باشد و بتواند از ایده و خلاقیت افراد چه افراد خاص و ویژه مثل هنرمندان، دانشمندان، نویسندگان و چه از ایده‌های شهروندان عادی در جهت حل مسائل اساسی و نیز در جهت پایه‌ریزی رشد و توسعه‌ای خلاق بهره‌بردار (Maleki & others, 2015).

رفعیان به طراحی و ارائه مدل سنجش توسعه فرهنگی شهری بر اساس رویکردهای تفکر هوشمند و ظرفیت‌سازی فرهنگی در شهر اصفهان پرداخته‌اند. در این مقاله، ایشان ضمن تبیین نظریه‌ها و رویکردهای مختلف توسعه فرهنگی، توسعه فرهنگی شهری را به تفصیل بررسی کرده و نهایتاً مدل بومی بر اساس آمیخته دو رویکرد تفکر هوشمند و ظرفیت‌سازی فرهنگی برای توسعه فرهنگی شهری ارائه می‌دهد (Rafiiyan, 2011). کاستا و همکاران در پژوهش خود به معرفی شهر خلاق پرداخته‌اند. در این پژوهش

حرکت از بحث‌های معاصر در مورد شهر خلاق به منظور بحث در مورد تنوع سازوکارها و اشکال حکمروایی ضابطه‌مند مورد توجه قرار گرفته است (Kasta & others, 2007). مک گراهانان و جان با تأکید بر اینکه افراد طبقه خلاق به سمت مناطقی کشیده می‌شوند که از سطح بالایی از کیفیت زندگی برخوردار باشد، به نقش اقتصادی شهر خلاق پرداخته‌اند. در این بررسی مؤلفین معتقدند که بررسی مجدد مشاغل موجود در شهرهای خلاق با استفاده از اندازه‌گیری جدیدی که آنها انجام داده‌اند با توسعه منطقه‌ای سازگارتر است (Meshkini, 2013). ساساکی در مطالعه خود با عنوان «توسعه شهرهای خلاق از طریق توسعه شبکه» به بررسی اینکه (۱) آیا شهرهای جهانی از طریق شبکه به سوی خلاقیت حرکت کرده‌اند؟ (۲) چرا فرهنگ و خلاقیت به مرکز سیاست شهری نقل مکان کرده؟ و (۳) تجارب شهرهای جهانی که به سمت شهرهای خلاق حرکت کرده‌اند پرداخته است و مهم‌ترین عامل را برای ترویج شهرهای خلاق تأسیس برنامه‌های تحقیقی و آموزشی برای توسعه منابع انسانی می‌داند. (Sasaki, 2008). مفهوم شهرهای خلاق، با بسیاری از مفاهیم دیگر پیوند خورده است. از جمله آن می‌توان به صنایع خلاق، صنایع فرهنگی، فعالیت‌های فرهنگی و فعالیت‌های هنری، شهری و اقتصاد دانایی اشاره نمود (Costa et al, 2007: 16). نویسندگانی چون چالرز لندری، ریچارد فلوریدار و ریچارد کیوز و ... سهم بارزی در گسترش و پیشرفت این مفاهیم در دهه ۱۹۹۰ به بعد داشته‌اند. به‌طورکلی، چارچوب نظری این نوشتار بر دو محور اساسی شهرهای خلاق بنا شده است:

نخست، محوریت مفهوم شهر خلاق بر اساس این ایده است که خلاقیت محوری برای توسعه شهری است. این محور در ارتباط با رویکرد محیط نوآور و رشد و توسعه اقتصادی شهرها مورد بررسی قرار گرفته است. دوم، مفهوم شهر خلاق به‌عنوان مکانی دارای ظرفیت جذب سرمایه‌های انسانی یا منابع انسانی خلاق. ریچارد فلوریدا به‌جای آن ایده طبقه خلاق را به کار می‌برد. این دیدگاه بر این فرض استوار است که منبع تعیین‌کننده در رقابت‌پذیری و رشد منطقه‌ای، توجه به نقش قطعی طبقه‌بندی خلاق در توسعه و بازآفرینی فرآیندهای شهری در بسیاری از شهرها است. از طرفی دیگر نوآوری و خلاقیت، از محورهای اصلی شکل‌گیری جامعه دانایی به حساب می‌آید. بی‌تردید محیط شهری موفق محیطی است که استعدادها را پرورش داده و جذب می‌کند؛ شهری که مولد تحقیق و پژوهش بوده و قادر است بخش‌های جدیدی را به ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مدیریتی شهر بیفزاید و فرصت‌های جدیدی را بدین شکل برای شهرها در مقیاس ملی و فراملی ایجاد کند (Ghorbani & others, 2013). خلاقیت در شهر باعث رهایی از

بن‌بست‌های مدیریتی و کالبدی و پیاده‌سازی دو اصل مشارکت و کارایی که از شاخص‌های اصلی در حوزه حکمروایی شهری است، می‌گردد. همچنین، ایده شهر خلاق برای مدیران، برنامه‌ریزان و شهرسازان باعث گسترش افق دید و تحلیل راهکار در مواجهه با مسائل شهر می‌شود و به تنوع علایق و عقاید در پهنه شهر احترام می‌گذارد. در نهایت شهر خلاق باعث ساری و جاری شدن تفکرات شهروندان برای بهرت شدن محیط زندگی و ارتقاء کیفیت زندگی آنان می‌گردد. برای شناخت شهر خلاق ابتدا باید مفاهیم، شاخص‌ها و رویکردهای آن مشخص شود.

۱. شهر: شهر جغرافیایی است که تا حدی از طریق بازنمایی فضاهای درهم‌بافته و متناقض از روابط

فرهنگی، اقتصادی و سیاسی به وجود می‌آید (Shahabiyani & Rahgozar, 2012: 26).

۲. خلاقیت: خلاقیت یک پدیده پیچیده است و با ابتکار، تخیل، الهام، نبوغ و نوآوری ارتباط دارد (Shahabiyani & Rahgozar, 2012: 28).

۳. شهر خلاق: شهر خلاق یک مجتمع شهری را توصیف می‌کند که فعالیت‌های فرهنگی بخش‌های مختلف آن، یکی از مؤلفه‌های اقتصاد شهر و کارکرد اجتماعی آن را تشکیل می‌دهد. چنین شهرهایی بر مبنای یک زیرساخت فرهنگی و اجتماعی محکم بنا می‌شوند و به‌واسطه تسهیلات و امکانات فرهنگی ممتازشان، مرکز ثقل اشتغال خلاق و سرمایه‌گذاری‌ها را به سمت خود جلب می‌کنند (Kanooni & Heydari, 2014: 9).

۴. ویژگی‌های شهر خلاق:

- تحمل پذیرش تنوع؛
- فراهم نمودن یک بستر مناسب جهت بروز ایده‌های ساکنان و تبادل این ایده‌ها؛
- دسترسی شهر خلاق به استعدادها و منابع انسانی و فکری؛
- دسترسی این شهرها به فناوری‌های سطح بالا و داشتن اقتصادی خلاق؛
- قدرت و توان ویژه این شهرها در مواجهه با بحران‌هایی چون فقر، بی‌خانمانی، بافت‌های فرسوده و ...؛
- وجود حکمروایی مطلوب؛
- جایگاه ویژه فرهنگ (Kanooni & Heydari, 2014: 9).

۵. توسعه: توسعه از نظر لغوی به معنی فراخی و وسعت است و در فرهنگ و بستر به فرآیند رشد، افتراق و تطور طبیعی یک نظام طی تحولاتی متوالی از حالتی ناقص به وضعیتی کامل‌تر تعریف شده است (Maleki, 2010: 36).

۶. توسعه پایدار شهری: توسعه شهری به‌عنوان مفهوم فضایی که تغییرات در کاربری زمین و سطوح تراکم، برای رفع نیازهای ساکنان شهر در زمینه مسکن، حمل‌ونقل، اوقات فراغت و غذا را دربرمی‌گیرد، زمانی دارای توسعه پایدار خواهد بود که در طول زمان، از نظر زیست‌محیطی، قابل سکونت و زندگی، از نظر اقتصادی بادوام و از نظر اجتماعی همبسته و پایدار باشد و شهروندان بتوانند درآمدی عادلانه، مسکنی مناسب و زندگی سالم و راحتی داشته باشند (Shokooyi & Kazemi, 2008: 125).

۷. مدیریت شهری: مدیریت عبارت است از فرآیند طراحی و نگهداری از محیطی که در آن افراد به‌صورت گروهی با یکدیگر کار می‌کنند و اهداف خود را به شیوه مؤثری محقق می‌سازند. مدیریت شهری نه‌تنها دربرگیرنده مدیریت سازمان‌ها و مجموعه‌های شهری است، بلکه مدیریت امور مرتبط به فرآیند توسعه و کارکرد شهری را نیز در سطوح سازمانی مختلف شامل می‌شود (Kazemiyan, 2013: 19).

جدول ۱. ابعاد و شاخص‌های شهر خلاق

ابعاد	شاخص‌ها	نحوه سنجش
اقتصادی	تکنولوژی	تمرکز صنایع دارای تکنولوژی پیشرفته، استفاده و وجود تکنولوژی ارتباطی
	استعداد	استفاده از سرمایه انسانی خلاق و استعدادها
اجتماعی	طبقه خلاق	کارکنان نرم‌افزاری و سرمایه‌های خلاق
	تنوع	مهاجران از اقوام و زبان‌های متفاوت
فرهنگی	دانشگاه‌ها	وجود دانشگاه‌ها
	فرهنگ‌سراها	شاعران، نویسندگان، هنرمندان، نقاشان و ..... در شهر

جدول ۲. ابعاد و شاخص‌های توسعه پایدار

ابعاد	شاخص‌ها	نحوه سنجش
اقتصادی	سرمایه‌گذاری و قابلیت توسعه	میزان سرمایه‌گذاری خلاق و خصوصی‌سازی.
	جایگزینی منابع تجدیدناپذیر با	میزان استفاده از انرژی خورشیدی و زمین‌گرمایی.

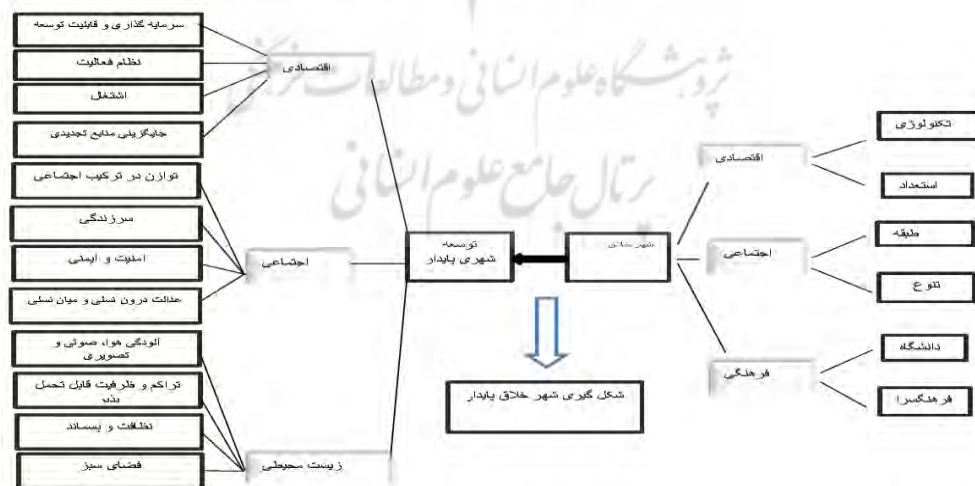

ابعاد	شاخص‌ها	نحوه سنجش
	منابع تجدید پذیر	
	اشتغال	در صد جمعیت شاغل، وجود برنامه‌های اشتغال در شهر، میزان درآمد.
	نظام فعالیت	رضایت شاغلین از فعالیت در شهر، ارتباط فعالیت با نوع نیاز شهروندان، توزیع مکانی مناسب فعالیت‌ها.
اجتماعی - فرهنگی	توان ترکیب اجتماعی (دموگرافی)	وجود مهاجران از اقوام و زبان‌های مختلف.
	امنیت و ایمنی	تردد کودکان و بانوان در شب، امنیت در ساعات پایانی شب، میزان بزهکاری در شهر، امنیت عابر پیاده، نبود فضاهای تاریک و بی‌دفاع.
	سرزندگی	وجود مراکز خرید و گذراندن اوقات فراغت، وجود فضا برای برگزاری مراسم، برگزاری برنامه‌های فرهنگی، وجود مکان‌های فرهنگی و ورزشی، وجود فضا برای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، وجود محل بازی برای کودکان.
	عدالت درون نسلی و بین نسلی	صرفه‌جویی انرژی تجدیدپذیر، آلودگی هوا.
زیست محیطی	آلودگی هوا و صوتی و بصری	احساس آرامش در شهر، میزان سروصدا، زیبایی ساختمان‌ها و دیوارها، وجود میلمان شهری، آلودگی هوا.
	نظافت و پسمانده	رضایت از جمع‌آوری زباله، نظافت کوچه و خیابان و مجاری آب، وجود مخزن زباله در معابر.
	تراکم و ظرفیت قابل تحمل شهر	تراکم جمعیتی و ساختمان، توان شهر در ارائه خدمات، ظرفیت تأسیسات زیربنایی و شبکه ارتباطی.
	فضای سبز	سرانه فضای سبز در شهر، کافی بودن پارک‌ها نسبت به شهر.

شهر اصفهان

در بخش اقتصادی شهر خلاق در اصفهان، به تقویت صنعت توریسم و گردشگری، طرح‌ها و ایده‌های خلاقانه، تقویت کارگاه‌های صنایع دستی، صنعت خلاق و به‌ویژه صنایع با فن‌آوری برتر، خلاقیت‌های بومی، ارتقای زیبایی‌های بصری در محیط شهری، هنرهای عامه از طریق برنامه تولید انبوه، صنایع دستی، معماری و موسیقی توجه شده است. در واقع وجود صنعت گردشگری زمینه را برای خلاقیت شهری، در کنار توجه به فعالیت انسان در محیط شهری ایجاد می‌کند که این نیز به‌نوبه خود، زمینه را برای فعالیت صنعت توریسم در بخش صنایع دستی فراهم نماید. در بخش توسعه شهری مربوط به شهر خلاق در اصفهان، تشویق به مشارکت شهروندان، مشارکت‌های اجتماعی، چالاک‌های فرهنگی، تمرکز بر شهرداری‌های خلاق، کارآفرینی، تشویق زنان به تولید صنایع تأکید می‌شود تا از این طریق خلاقیت اجتماعی زمینه را برای

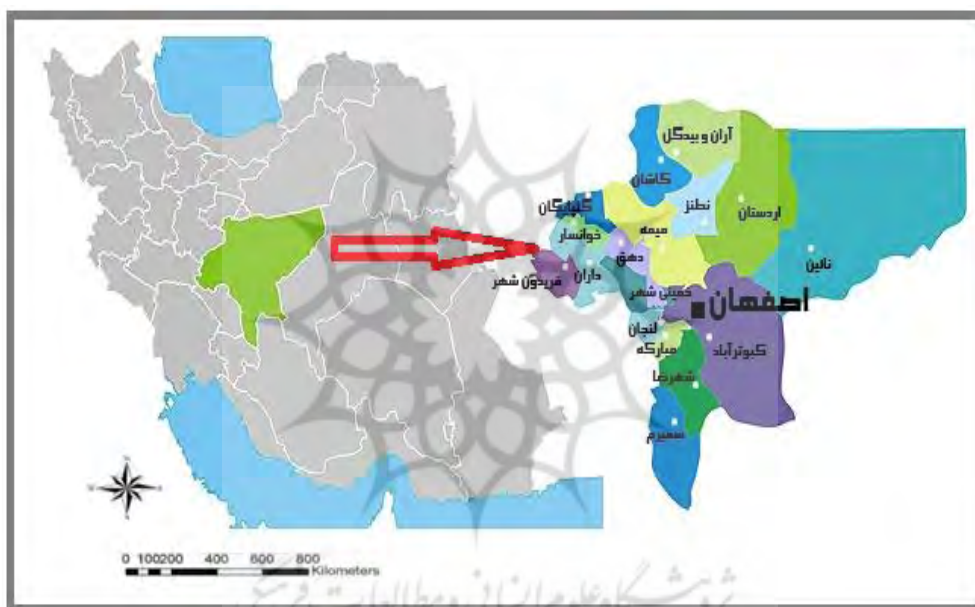
کارآفرینی در بخش‌های مختلف فراهم نماید. در بخش اجتماعی، تعداد فروشگاه‌ها و مراکز عرضه صنایع دستی، تنوع اجتماعی، تنوع قومی به‌عنوان مهم‌ترین معیارهای شهر خلاق در اصفهان شناخته می‌شود. در زمینه فرهنگی شهر خلاق، تأکید بر مراکز فروش و صادرات صنایع دستی، مراکز آموزش عالی در حوزه صنایع دستی، بسترهای دانش (دانشگاه‌ها، مؤسسات فرهنگی و...)، کیفیت و کمیت آموزش‌های عمومی و تخصصی صنایع دستی، هنرمندان صنایع دستی در شهر، کتابخانه‌های تخصصی در موضوع صنایع دستی، مراکز نمایشگاهی صنایع دستی، صنایع دستی و هنرهای مردمی موجب بهبود عناصر فرهنگی شهر خواهد شد. در زمینه توسعه پایدار وابسته به بخش اقتصادی در اصفهان، وجود بخش خصوصی و دولتی، ترویج همکاری‌های بین‌المللی، پیشرفت اقتصادی، اشتغال و کارآفرینی با استفاده از خلاقیت، فروشگاه‌ها و مراکز عرضه صنایع دستی (مراکز فروش و صادرات صنایع دستی)، کارگاه‌های صنایع دستی شدیداً مورد نیاز است. مضافاً، در زمینه توسعه اجتماعی پایدار، محیط زندگی و ارتقاء کیفیت زندگی، زندگی سالم، عدالت اجتماعی، کیفیت زندگی و برابری اجتماعی، مطلوبیت محل زندگی، ارتقاء فرهنگ خلاقیت در شهر، امنیت سیاسی، تعامل با شهروندان خلاق برای ساخت شهر پایدار که زمینه را برای توسعه پایدار شهری فراهم کند، بیش‌ازپیش می‌بایستی در اصفهان گسترش یابد. در بعد زیست‌محیطی نیز، توسعه پایدار به عدالت فضایی و محیطی، خلاقیت برای حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار برای توسعه زیست‌محیطی شهری در اصفهان منجر خواهد شد؛ بنابراین با توجه به اهمیت داشتن شاخص‌های شهر خلاق بر توسعه پایدار شهری شهر اصفهان مدل پژوهشی زیر ارائه شده است.

شکل ۱. مدل تحقیق

۲. روش پژوهش

تحقیق حاضر به صورت پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شهروندان شهر اصفهان برابر با (۲۳۵۰۴۰۰ نفر) در سال ۱۳۹۵ می‌باشند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، با توجه به خطای نمونه‌گیری ۰/۰۵ و سطح اطمینان ۰/۹۵ برابر با ۳۸۴ نفر است و واحد تحلیل در پژوهش حاضر شهروندان ساکن شهر اصفهان هستند. همچنین روش نمونه‌گیری اتخاذ شده در این پژوهش، نمونه‌گیری تصادفی ساده است.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه شهر خلاق در سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و پرسشنامه توسعه پایدار شهری در سه بُعد اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و زیست‌محیطی محقق ساخته استفاده شده است. ابزار موردسنجش پرسشنامه با بهره‌گیری از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای خیلی کم (۱) ... تا خیلی زیاد (۵) بوده است که برای تعیین روایی و پایایی ابزار تحقیق ابتدا تعدادی پرسش‌های متعدد به استاد راهنما و مشاور داده شد (اعتبار محتوایی و صوری) و پس از ویرایش لازم برای تعیین سطح اطمینان ابتدا قبل از

اجرای پرسشنامه اصلی یک آزمون مقدماتی ۶۰ نفری به عمل آمد. همچنین پایایی ابزار سنجش به صورت آلفای کرونباخ در جدول (۳) محاسبه شده است:

جدول ۳. پایایی پرسشنامه پژوهش

متغیر	ابعاد	مقدار ضریب آلفای کرون باخ
شهر خلاق	اقتصادی	.۷۶
	اجتماعی	.۶۹
	فرهنگی	.۷۱
توسعه پایدار شهری	اقتصادی	.۸۲
	اجتماعی فرهنگی	.۸۱
	زیست محیطی	.۷۸

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و یافته‌های پژوهش از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شده است؛ سپس داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (آزمون‌های پارامتریک، پیرسون و تحلیل رگرسیون چند متغیره) مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

۳. یافته‌های پژوهش

۳.۱. ویژگی‌های اجتماعی جمعیتی پاسخگویان

ویژگی‌های جمعیتی نمونه‌های مورد مطالعه جهت آشنایی با زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان مورد توجه قرار گرفته است. برای این منظور گروه‌های جنسی، وضعیت تأهل، سن، سطح تحصیلات، میزان سال سکونت مورد سنجش قرار گرفته که اطلاعات آن به شرح ذیل خلاصه گردیده است.

جدول ۴. توزیع ویژگی‌های اجتماعی-جمعیتی پاسخگویان

متغیرهای اجتماعی		متغیرهای اجتماعی		تعداد		درصد	
گروه‌های سنی	۲۰-۳۰	۳۲۰	۸۳٫۳	گروه‌های جمعیتی	زن	۱۴۸	۳۸٫۵
	۳۱-۴۰	۴۹	۱۲٫۸		مرد	۲۳۶	۶۱٫۵
گروه‌های سنی	۴۱-۵۰	۱۴	۳٫۶	وضعیت تأهل	متأهل	۲۸۱	۷۳٫۲
	۵۱-۶۰	۱	۰٫۳		مجرد	۱۰۳	۲۶٫۸

متغیرهای اجتماعی			تعداد	درصد	متغیرهای اجتماعی		
تحصیلات	زیر دیپلم	۱۴۷	۳۸,۳	سال سکونت	۱-۳	۴۷	۵,۵
	دیپلم	۱۵۷	۴۰,۸		۴-۶	۱۰۷	۲۷,۹
	کارشناسی	۵۷	۱۴,۸		۷-۹	۱۷۵	۴۵,۷
	فوق لیسانس	۱۹	۴,۹		۱۰-۱۲	۵۸	۱۵,۱
	دکتری	۴	۱,۰		۱۵-۱۳	۲۳	۶,۳

داده‌های جدول شماره (۴) حاکی از آن است که بیشترین فراوانی (۸۳,۳٪) پاسخگویان به گروه سنی ۲۰-۳۰ سال تعلق دارد. همچنین اکثر پاسخگویان از لحاظ وضعیت تأهل ۷۳,۲٪ می‌باشند. به لحاظ گروه‌های جمعیتی ۶۱,۵٪ مرد و ۴۰,۸٪ پاسخگویان سطح تحصیلاتشان دیپلم است. همچنین به لحاظ مدت سال سکونت ۴۵,۸٪ بین (۷ تا ۹ سال) ساکن شهر و محله خود بودند.

جدول ۵. توزیع پاسخگویان برحسب متغیرهای شهر خلاق و توسعه پایدار شهری

شاخص‌های توصیفی				مؤلفه‌ها	شاخص‌های توصیفی				مؤلفه‌ها	
انحراف استاندارد	میانگین	حداکثر نمره	حداقل نمره		انحراف استاندارد	میانگین	حداکثر نمره	حداقل نمره		
۶,۵۹	۳۲,۷۵	۴۵	۹	وضعیت اقتصادی	۴,۰۲	۱۲,۴۳	۲۵	۵	۳۸۴	وضعیت اقتصادی
۶,۶۰	۴۳,۸۲	۴۵	۱۱	وضعیت اجتماعی فرهنگی	۴,۹۰	۱۴,۹۴	۲۱	۵	۳۸۴	وضعیت اجتماعی فرهنگی
۴,۴۵	۲۵,۹۹	۴۴	۹	وضعیت زیست محیطی	۳,۴۱	۱۳,۴۶	۲۰	۴	۳۸۴	وضعیت فرهنگی
۱۱,۹۴	۱۰۲,۵۶	۱۲۶	۵۹	توسعه پایدار شهری	۱۰,۱۶	۴۰,۸۴	۶۱	۱۴	۳۸۴	شهر خلاق

میزان میانگین شهر خلاق در شهر اصفهان از دیدگاه شهروندان در مؤلفه وضعیت اقتصادی ۱۲,۴۳، وضعیت اجتماعی ۱۴,۹۴، وضعیت فرهنگی ۱۳,۴۶ و در مجموع کل شهر خلاق ۴۰,۸۴ است که در سطح متوسطی قرار دارد. همچنین میزان توسعه پایدار شهری در مؤلفه وضعیت اقتصادی ۳۲,۷۵، وضعیت

اجتماعی فرهنگی ۴۳،۸۲، وضعیت زیست‌محیطی ۲۵،۹۹ و توسعه پایدار شهری ۱۰۲،۵۶ است که در سطح متوسط رو به بالا قرار دارد (نک: جدول شماره ۵).

جدول ۶. رابطه بین مؤلفه‌های شهر خلاق و توسعه پایدار شهری

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معنی‌داری
توسعه پایدار شهری	شهر خلاق	ضریب همبستگی پیرسون	۰،۰۰۰
	وضعیت اقتصادی	ضریب همبستگی پیرسون	۰،۰۰۰
	وضعیت اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	۰،۰۰۰
	وضعیت فرهنگی	ضریب همبستگی پیرسون	۰،۰۰۰

چنان‌که در جدول شماره (۶) ملاحظه می‌شود بین شهر خلاق و توسعه پایدار شهری همبستگی معناداری در سطح (t=۰/۳۴۵) (sig= ۰،۰۰۰) وجود دارد، بدین معنا که با ۹۹ درصد اطمینان با گسترش هر چه بیشتر مؤلفه‌های شهر خلاق، توسعه پایدار شهری نیز افزایش می‌یابد. همچنین، رابطه میان ابعاد مؤلفه‌های شهر خلاق و توسعه پایدار شهری منتج به نتایج ذیل گردیده است:

۱- مؤلفه وضعیت اقتصادی: بین وضعیت اقتصادی شهر خلاق با توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد (sig. ۰،۰۰۰) با توجه به مقدار پیرسون (t= ۰/۳۶۱) به میزانی که وضعیت اقتصادی شهر خلاق افزایش یابد با ۹۹ درصد اطمینان توسعه پایدار شهری نیز افزایش می‌یابد.

۲- مؤلفه وضعیت اجتماعی: بین وضعیت اجتماعی شهر خلاق با توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد (sig. ۰،۰۰۰) با توجه به مقدار پیرسون (t= ۰/۳۸۱) به میزانی که وضعیت اجتماعی شهر خلاق افزایش یابد با ۹۹ درصد اطمینان توسعه پایدار شهری نیز افزایش می‌یابد.

۳- مؤلفه وضعیت فرهنگی: بین وضعیت فرهنگی شهر خلاق با توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد (sig. ۰،۰۰۰) با توجه به مقدار پیرسون (t= ۰/۱۷۱) به میزانی که وضعیت فرهنگی شهر خلاق افزایش یابد با ۹۹ درصد اطمینان توسعه پایدار شهری نیز افزایش می‌یابد.

۲.۳. تحلیل رگرسیونی

برای فهم اثر متغیرهای گوناگون بر متغیر وابسته از رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است. تحلیل رگرسیون از بهترین روش‌های تحلیلی است که اثرات مشترک و مجزای متغیرهای مستقل را بر متغیر

وابسته ارزیابی می‌کند. در این مطالعه جهت پیش‌بینی و تعیین میزان تغییرات متغیر وابسته از روش تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است.

جدول ۷. آماره‌های تحلیل رگرسیونی تأثیر شهر خلاق بر توسعه پایدار شهری

متغیر	R	R2	R2adj	B	Std	Beta	T	Sig
مقدار ثابت	۰/۳۴۵	۰/۱۱۹	۰/۱۱۶	۳/۳۳۸	۱/۴۱۶	۰/۳۴۵	۲/۳۷۹	۰/۰۰۰
شهر خلاق				۰/۰۹۸	۰/۰۱۴		۷/۱۷۵	۰/۰۰۰

نتایج رگرسیون متغیر تأثیر شهر خلاق بر توسعه پایدار شهری نشان می‌دهد که متغیر شهر خلاق به‌طور مستقیم بر توسعه پایدار شهری اثرگذار است که میزان این تأثیر ۱۱۹٪ است؛ به‌عبارت‌دیگر، ۱۱۹٪ درصد از مجموع تغییرات توسعه پایدار شهری توسط شهر خلاق سنجیده شده است.

جدول ۸. آماره‌های تحلیل رگرسیونی چندمتغیره توسعه پایدار شهری

متغیر	R	R2	R2adj	B	Std	Beta	T	Sig
مقدار ثابت	۰/۴۲۰	۰/۱۷۶	۰/۱۷۰	۶/۲۲۵	۱/۵۴۷	۰/۱۸۱	۴/۲۸۲	۰/۰۰۰
شهر خلاق				وضعیت اقتصادی	۰/۰۹۴		۰/۰۳۲	۲/۹۴۵
				وضعیت اجتماعی	۰/۱۲۸	۰/۰۳۲	۴/۰۷۳	۰/۰۰۰
				وضعیت فرهنگی	۰/۰۷۲	۰/۰۳۶	۲/۰۱۲	۰/۰۴۵

نتایج رگرسیون مؤلفه‌های شهر خلاق (وضعیت اقتصادی، وضعیت اجتماعی و وضعیت فرهنگی) بر توسعه پایدار شهری نشان می‌دهد که مؤلفه وضعیت اقتصادی، وضعیت اجتماعی و وضعیت فرهنگی به‌طور مستقیم بر توسعه پایدار شهری تأثیر دارد و میزان این تأثیر ۱۷۶٪ است.

۴. نتیجه‌گیری

شهر اصفهان به‌عنوان استان مرکزی ایران دارای سابقه تاریخی است که به لحاظ صنعت گردشگری جز معدود استان‌هایی است که در سطح کشور و جهان کاملاً شناخته شده است. شهر اصفهان به‌عنوان پایتخت صنایع دستی و گردشگری ایران نقش مهمی در شکل‌گیری شهر خلاق دارد. شهر خلاق به معنای خلاق بودن و رضایت داشتن شهروندانی که در آن شهر زندگی می‌کنند، است. بر اساس یافته‌های این

پژوهش شهر خلاق بر توسعه پایدار شهری در شهر اصفهان اثرگذار بوده است، به طوری که خلاقیت در زمینه اقتصادی (با بتای، ۱۸۱)، در زمینه اجتماعی (بتا ۲۴۹) و در زمینه توسعه فرهنگی (بتا ۰۹۴) بر توسعه پایدار شهری در شهر اصفهان اثر گذاشته است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های عطافر و آقاسی (۱۳۹۱) هم‌سو است؛ زیرا که وجود صنایع گردشگری در شهر اصفهان با توجه به قدمت و بستر تاریخی که شهر اصفهان دارد این نکته را تأکید می‌کند که توسعه در اصفهان، بیش از آنکه از وجوه مادی و اقتصادی برخوردار باشد، دارای بُعد فرهنگی است که برای گسترش آن می‌توان از دانشگاه‌ها و مؤسسات فرهنگی و شخصیت‌های فرهنگی در جهت بهبود و الگوی توسعه استان استفاده کرد. در واقع، توسعه مدنظر توسعه‌ای متناسب با شرایط و وضعیت جغرافیایی خاص شهر اصفهان است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های کلانتری و همکاران (۱۳۹۱) نیز هم‌سو است، زیرا مطابق نظر آنها توسعه پایدار نیازمند آن است که در کنار سایر موضوعات، به مسئله فعالیت فرهنگی نیز توجه شود؛ موضوعی که با یافته‌های خان سفید (۱۳۹۱) نیز هم‌سو است.

شکل‌گیری توسعه پایدار یعنی، توسعه‌ای که نسل امروز را بدون محدود کردن امکانات نسل‌های آینده به‌سوی رفع نیازهایشان رهنمون شود. توسعه پایدار آن نوع توسعه‌ای است که سلامت انسان و نظام‌های اکولوژیکی را بهبود می‌بخشد. طبعاً توسعه پایدار شهری که به توازن میان توسعه و محیط‌زیست می‌انجامد، ضمن اینکه نیازهای متعدّد نسل کنونی را برآورده می‌سازد به حقوق نسل آینده نیز چشم دارد و آن را محترم می‌شمارد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که شاخص‌های شهر خلاق بر توسعه پایدار شهر تأثیرگذار است؛ و فرضیه‌های پژوهش مورد تأیید قرار گرفته است. شهر خلاق به‌صورت یک فضای شهری که در آن فعالیت‌های فرهنگی بخش‌های مختلف آن، فعالیت اقتصادی و کارکردهای اجتماعی را تشکیل می‌دهد که زمینه را برای توسعه پایدار شهری فراهم می‌کند. طبق یافته‌های رفیعیان (۱۳۹۱) شهر محیطی فرهنگی است که نیاز است به زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی و تقویت زیرساخت‌های آن باعث توسعه شهری می‌شود. شهرهایی بر مبنای یک زیرساخت فرهنگی و اجتماعی محکم بنا می‌شوند و به‌واسطه تسهیلات و امکانات فرهنگی ممتازشان، مرکز ثقل اشتغال خلاق و سرمایه‌گذاری‌ها را به سمت خود جلب می‌کنند. توسعه پایدار شهری باعث رفع نیازهای اقتصادی، فرهنگی ساکنان شهر می‌شود که به بر خلاقیت شهری تأثیر می‌گذارد. ساساکی معتقد است که بسیاری از شهرهای جهان به سمت شهرهای خلاق در

حال رشد هستند و شهرهایی خلاق هستند که بر روی فرهنگ شهری، اقتصاد شهری و زیست محیطی شهری سرمایه‌گذاری کنند و به میزانی که سرمایه‌گذاری شهری افزایش یابد شهر از نظر اجتماعی همبسته و پایدارتر است، شهروندان درآمدی عادلانه‌تر، از نظر زیست‌محیطی، شهر قابل سکونت و زندگی شهری از نظر اقتصادی سالم‌تر خواهد بود.

۵. راهکارها و راهبردهای پیشنهادی

با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش راهکارها و راهبردهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. برنامه‌ریزی برای ارتقای موقعیت فراملی و منطقه‌ای شهر اصفهان و تسهیل حضور گردشگران در شهر اصفهان و ورود ایده‌های نو به شهر اصفهان؛
۲. اشتراک‌گذاری دانش و تحقیقات علمی مرتبط با صنعت گردشگری؛
۳. برگزاری جشنواره بزرگ بین‌المللی و جشنواره‌های استانی و خارج استانی؛
۴. تقویت نهادهای مدنی و NGO ها جهت افزایش سرمایه اجتماعی و مطرح شدن ایده‌های نو در مشارکت بیشتر مردم در اجتماع؛
۵. برنامه‌ریزی جهت بالا بردن روابط منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای و بین‌المللی برای تبادل ایده‌ها و جذب افراد خلاق؛
۶. برنامه‌ریزی برای کمک به تأمین مالی کارآفرینان و افراد خلاق برای استفاده از ایده‌های نو؛
۷. ایجاد فرصت‌های شغلی برابر برای افراد تحصیل کرده و خلاق و جذب از طریق آزمون‌های استاندارد و استفاده از سرمایه‌های فرهنگی چون موسیقی، تئاتر، صنایع دستی و هنرهای تجسمی در شهر اصفهان برای تبدیل شدن به شهر خلاق؛
۸. تسهیل خدمات بانکداری و تجارت الکترونیک و بین‌الملل و توسعه مراکز رشد، پارک‌های علم و فن آوری در شهر اصفهان؛
۹. برنامه‌ریزی جهت استفاده از تنوع قومی و زبانی برای جذب افراد خلاق به شهر اصفهان؛
۱۰. فرهنگ‌سازی و جلب توجه عمومی به زیبایی و منظر شهر اصفهان.

کتاب‌نامه

1. Attafar, A. & Aghasi, S. (2012). Designing and presenting a model of urban cultural development based on the approaches of smart thinking and cultural capacity (A Case Study of Isfahan City). *Urban Sociological Studies Quarterly (Urban Studies): Autumn*, 2(4), 111-142. [In Persian].
2. Britt Coe, A. & Goicolea, I. K. H. & Anna, S. M. (2015). *Understanding how young people do activism: youth strategies on sexual health in ecuador and peru*. Youth & Society, Published By SAGE.
3. C. Baumgartner, Jody, S. & Morris, Jonathan. (2010). Social networking web sites and political engagement of young adults. *Social Science Computer Review*.
4. Carlisle, Juliet, C. & Patton, Robert. (2013). Is Social media changing how we understand political engagement? An analysis of Facebook and the 2008 Presidential Election. *Political Research Quarterly*.
5. Costa, P. & Miguel, M. & Bruno, V. & Gustavo, S. (2007). A discussion on the governance of Creative Cities: some insight for policy action. *Norwegian Journal of Geography*, 61(3), 122-132.
6. Dumitrica, D. (2014). Imagining engagement: Youth, social media, and electoral processes. *The International Journal of Research into New Media Technologies*, 22(1), 35-53.
7. Figueras, M. & Mauri, M. & Rodríguez, R. & Invisible, S. (2013). *Filtered by Adults: The Image of Young People in the Catalan News Media, Young*.
8. Ghorbani, R. & Hossein Abadi, S. & Taani, A. (2013). Creative cities; cultural approach in urban development. *Geographical Studies in Arid Regions*, 3(11), 18-1.
9. Kazemian, G. R. (2013). *Urban management. Basics and Areas of Tehran* Tisa Publishing. [In Persian]
10. Khoorasgani, R. & Others. (2011). Investigating the role of social diversity in creating innovative cities in Isfahan. *Geography and Development*, 9(21), 180-159. [In Persian].
11. Maleki S. & Garden Skin, S. (2013). Evaluation of sustainable urban development indicators with emphasis on social, physical and urban services indices (Case Study: Ahwaz City's eight areas). *Urban Planning Quarterly*, 1(3), 54-29. [In Persian].
12. Maleki, S. & Moradi Mofafar, S. & Hosseinzadeh, A. (2015). The Initialization of creative city indices using analytical model of ANP network in zanzan townships 1 and 4. *Iranian Geographical Association*, 2(2), 78-98. [In Persian].
13. Maleki, S. (2011). *Income on sustainable urban development*. (First Ed), Shahid Chamran University Press, Ahvaz University Press. [In Persian].
14. Mokhtari, M. & Abadi, Reza. & Saghaei, M. & Iman, F. (2014). Leveling the fifteen regions of Isfahan in terms of creative city indicators using regional planning models. *Urban Planning and Research*, 5(16), 105-120. [In Persian].

15. Rafian, M. (2010). Income on creative regions and cities. *Magazine of the Municipalities*, ?(100), 12-15. [In Persian].
16. Sasaki, M. (2008). Developing creative cities through networking. *Policy Science*, 15(3), 54-63 [In Persian].
17. Shahabian, P. & passerby, A. (2012). *Link the creative environment with the city*. *Landscape Quarterly*, No. 13. [In Persian].
18. Shokouee, H. & Mosa Kazemi Mohammadi, S. M. (1999). Socioeconomic Components of sustainable urban development (Case Study: Qom). *The First Conference on Sustainable Development Management in Urban Areas, Tabriz University*. 43(4), 27-41 [In Persian].
19. Zarabi, A. Mousavi, M. N. Kashkoli, A. B. (2014). Assessment of the Realization of the Creative City (Comparative Comparison between Sustainable Urban Development Indices and Creative City Criteria; Case Study: Cities of Yazd Province). *Geography Magazine And Urban Space Development*, 1(1), 1-17. [In Persian].

